

Om institusjonell rettighetsordning for åpen tilgjengeliggjøring av vitenskapelige publisering

Universitetsbiblioteket

9.11.22

Problemstilling

- Forskere gir i dag fra seg opphavsretten til egne artikler til forlag ved publisering.

Utfordringer omkring

- selv å kunne bestemme hvordan forskeren tilgjengeliggjør og deler sine artikler med andre
 - det å oppfylle krav om umiddelbar åpen tilgang fra prosjektmedfinansiør, feks EU, NFR
-
- Hvordan kan institusjonen ivareta forskerne i slike situasjoner?

Dilemma 1

En eksternt medfinansiert artikkel publiseres i et tidsskrift med lukket tilgang, men med finansiørkrav om umiddelbar åpen tilgang.

- **Med institusjonell rettighetsordning** vil forskeren kunne deponere fagfelleurdert versjon ved publiseringsdato

Dersom forskeren ikke ønsker å forholde seg til rettighetsordningen, bør rettighetsordningen være utformet slik at **fritak innvilges uten videre begrunnelse eller saksbehandling, og valgfriheten ivaretas.**

- **Uten institusjonell rettighetsordning** vil forfattere som ønsker å egenarkivere egen artikkel feks måtte bruke NFR eller Plan S sine veiledere med standardformuleringer ved innsending av artikkel for å gjøre krav på opphavsrett til egne artikler. I tillegg vil dette bety admin. merarbeid for forskerne.

Dilemma 2

Skal forskerne selv navigere juridiske spørsmål om opphavsrett med forlagene eller skal institusjonen påta seg ansvaret?

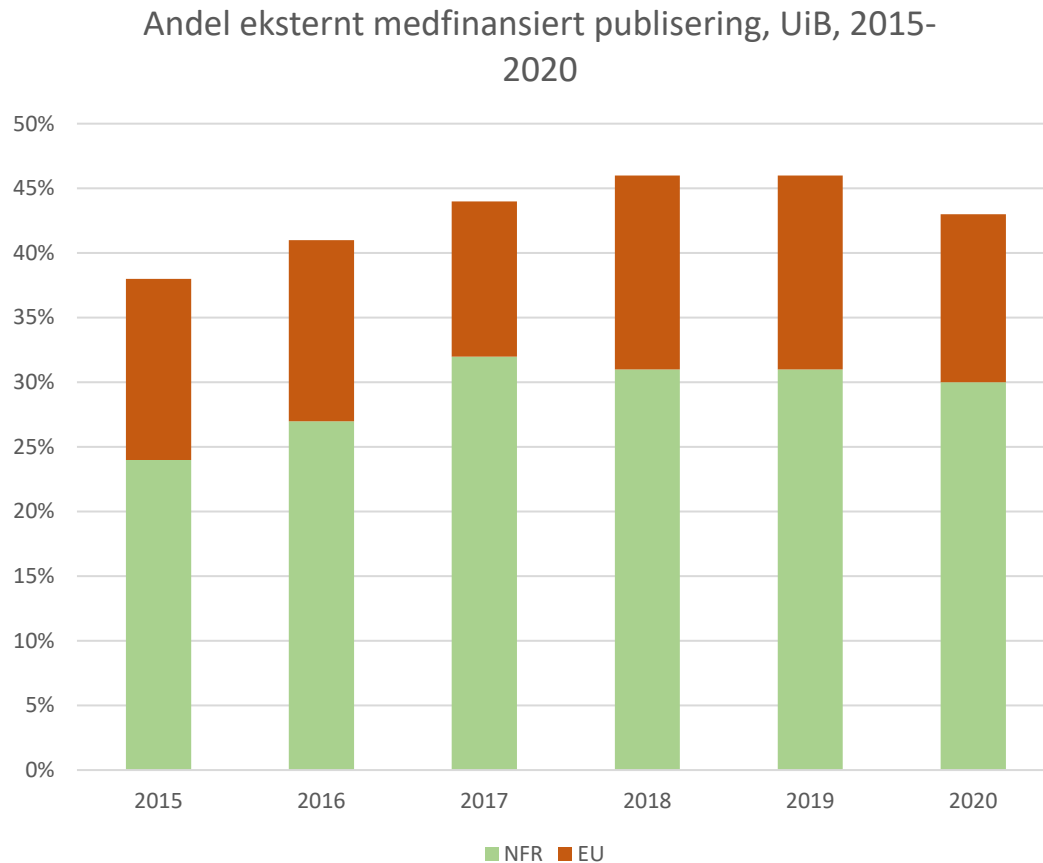
- **Uten institusjonell rettighetsordning:**

- Forskerne er prisgitt råd og veiledning fra feks NFR og Plan S
- Forskerne opplever mer administrativt arbeid

- **Med institusjonell rettighetsordning:**

- Forskerne ivaretatt opphavsrettslig
- Forskernes valgfrihet ivaretatt
- Institusjonen oppfyller krav lettere i prosjektkontrakter med NFR og EU
- Potensielt mulig at institusjonen kan ende opp som part i en juridisk sak, men risikoen er lav fordi
 - Det finnes ingen etablert rettspraksis i disse spørsmålene
 - Flere store amerikanske universitet har hatt institusjonelle rettighetsordningen i mange år uten negative konsekvenser

Hvor aktuell er denne problemstillingen?

- Denne problemstilling kan gjelde for ganske mange forskere ved UiB
- Litt under halvparten av alle artikler fra UiB kommer fra prosjekt som også er eksternt medfinansiert av NFR eller EU
- For disse vil krav om umiddelbar åpen tilgang gjelde

Hva er en institusjonell rettighetsordning for åpen tilgang?

1. UiB har en ikke-eksklusiv rett til å gjøre alle vitenskapelige artikler forfattet av studenter og ansatte tilknyttet institusjonen tilgjengelige med en Creative Commons-lisens.
2. Ansatte og studenter kan unnta enkeltartikler fra denne ordningen ved å be om fritak. Fritak trenger ikke begrunnes.
3. UiB gjør de vitenskapelige artiklene åpent tilgjengelige i institusjonens åpne vitenarkiv. For artikler som er publisert åpent med en Creative Commons-lisens, vil den publiserte versjonen gjøres tilgjengelig med lisensen den er publisert under. For artikler som ikke er publisert åpent, vil forfatters aksepterte manuskript som standard gjøres tilgjengelig med en Creative Commons Navngivelse – CC BY-lisens.
4. Rektor er juridisk ansvarlig for tolking av rettighetsordningen og for å løse tvister om dens tolkning og anvendelse.

Basert på lignende rettighetsordninger fra blant andre:

- Harvard University (2008)
- Massachusetts Institute of Technology (2009)
- Duke University (2010)
- Princeton University (2011)
- University of California (2013)
- University of Edinburgh (2021)

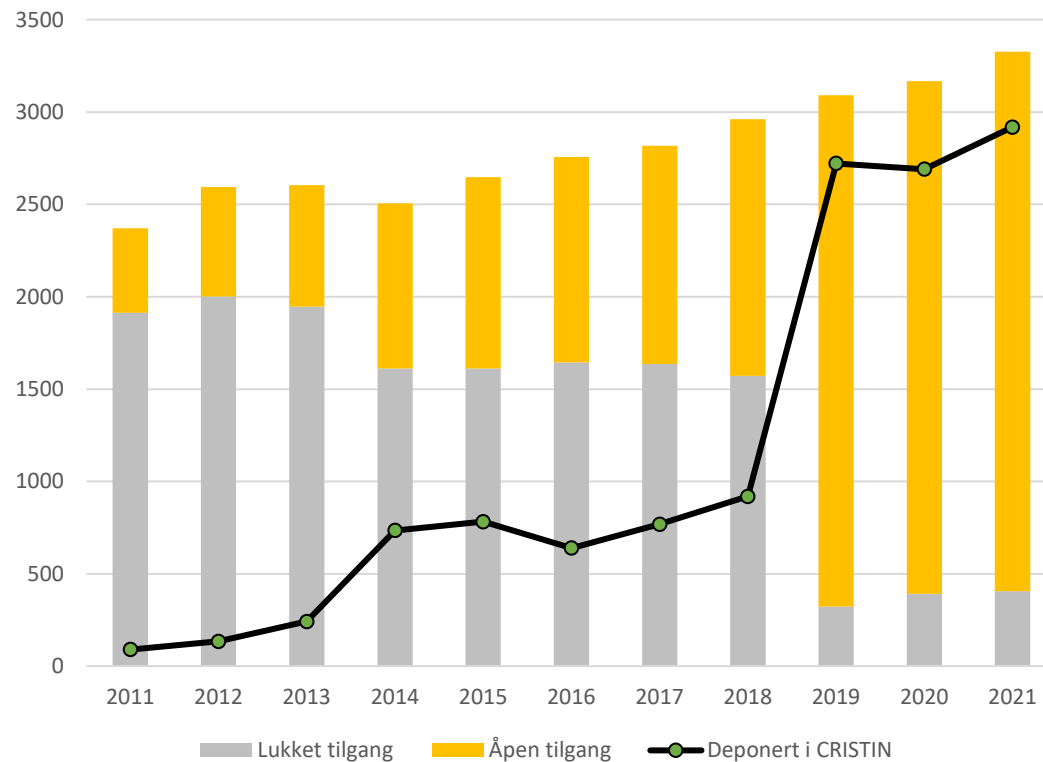
- UiO i prosess

Hva er hensikten?

- **Styrke alle forskeres mulighet til å selv velge hvilke tidsskrift de skal publisere i**
- Forenkle opphavsrettslige spørsmål, uten å måtte forholde seg til tidsskriftsredaksjoner og forlag
- Forskere kan fritt velge å tilgjengeliggjøre fagfelleverderte versjoner av sine artikler umiddelbart ved publisering
- Heller enn at forskere må “ta jobben selv”, gjøres dette en gang for alle på institusjonsnivå
- Gjør det enklere for forskere som publiserer på grunnbevilgning og for de som publiserer gjennom prosjekter der eksterne finansierer stiller krav til åpen tilgang (NFR,EU)
- Styrker grønn åpen tilgang, frigjør UiB fra forlagsstyrt åpen publisering, utvider handlingsrommet i hvordan UiB kan oppfylle finansørkrav

Hvordan kan dette bli i praksis?

Publisering og deponering i CRISTIN, artikler, UiB 2011-2021

- Ikke særlige endringer fra dagens praksis:
 - Nesten 90 % av alle artikler fra UiB deponeres i Cristin
 - Deponerte artikler gjøres umiddelbart åpent tilgjengelig i BORA under institusjonell rettighetsordning dersom forskeren ønsker det
- Fritak søkes om ved å fylle ut et enkelt nettbasert skjema, uten begrunnelse, hvor UB er mottaker
- Kommunikasjonsplan utarbeides
- Rettighetsordningen innlemmes i UiBs politikk for åpen vitenskap